

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu Tsiviilkolleegium
otsus
algtekst
05.12.2002
RT III 2003, 1, 10

3-2-1-138-02 Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 5. detsembri 2002. a kohtuotsus Julia Põrõtševa hagi AS Inforing vastu moraalse kahju hüvitamiseks

RIIGIKOHTU TSIVIILKOLLEEGIUMI KOHTUOTSUS
Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-2-1-138-02
Otsuse kuupäev	Tartu, 5. detsember 2002. a
Kohtukoosseis	Eesistuja V. Kõve, liikmed L. Laarmaa ja J. Luik
Kohtuasi	Julia Põrõtševa hagi AS Inforing vastu moraalse kahju hüvitamiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Viru Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 4. juuni 2002. a otsus tsiviilasjas nr II-2-126/02
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	AS Inforing kassatsioonkaebus
Asja läbivaatamise kuupäev	4. november 2002. a
Istungil osalenud isikud	Kostja esindaja vandeadvokaat K. Namm

Resolutsioon

Jätta Viru Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 4. juuni 2002. a otsus muutmata ja kassatsioonkaebus rahuldamata.

Asjaolud ja menetluse käik

1. Julia Põrõtševa esitas Ida-Viru Maakohtule hagi AS Inforing vastu moraalse kahju 250 000 krooni hüvitamiseks. Hagiavalduse kohaselt avaldati ajalehes Infopress, mille väljaandjaks on AS Inforing, artikkel «Ning ähvardas ennast õhku lasta», mis põhines O. Aksjonovi kriminaalasjas tehtud kohtuotsusel. Selle otsusega tunnistas Ida-Viru Maakohus O. Aksjonovi süüdi muuhulgas ka J. Põrõtševa suhtes toime pandud seksuaalkuritegudes. Artiklis kirjeldati täpselt kohtuotsusega tuvastatud asjaolusid. Ajalehes avaldati ka kannatanu, kannatanu ema ja kohtualuse kinnisel kohtuistungil antud ütlused. Kannatanu kohta kasutati artiklis eesnime ja perekonnanime esitähete.

Hageja väitel ei jäänud artiklis toodud viited tema ja süüdimõistetud nimele väikeses linnas nagu Jõhvi tähelepanuta. Pärast artikli ilmumist hakati talle helistama ja tänaval igasuguseid avaldusi tegema. Hageja on sunnitud taluma solvanguid ja mõnitusi. Hageja pöördus abi saamiseks nii psühholoogi kui psühhiaatri poole. Kogetud kannatused rikkusid hageja psüühilist heaolu ja on kostja tegevuse tulemuseks.

2. Kostja vaidles hagile vastu. Artiklis avaldatud andmed saadi kohtuniku nõusolekul sekretäri käest. Artiklis puuduvad täpsed isikuandmed.

3. Kolmas isik (ajakirjanik) leidis, et hagejale ei ole moraalselt kahju tekitatud. Perekonnanimede puudumine artiklis ei võimaldanud kuriteos kannatanut kindlaks teha. Hageja tervis halvenes mitte artikli avaldamise, vaid kuriteo tõttu üleelatu tagajärjel.

4. Ida-Viru Maakohus rahuldab 4. jaanuaril 2002. a hagi osaliselt ja mõistis kostjalt moraalse kahju hüvitamiseks hagejale 200 000 krooni.

Kohus leidis, et kommunikatsioonivabadus on demokraatliku ühiskonna toimimise eeltingimuseks ning kehtivaid õigusakte täitvat vaba ajakirjandust ei tohi piirata ega takistada info avaldamisel. Samas ei tohi ajakirjandus oma tegevusega tekitada kellelegi põhjendamatuid kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada. Seksuaalkuritegu on kannatanu suhtes raske isikuvastane kuritegu. Kinnisel kohtuistungil arutatud ja artiklis ära toodud kuriteo üksikasjade avaldamine on hageja jaoks alandav.

TsÜS § 24 sätestab eraelu kaitse. Sama paragrahvi 3. lõike kohaselt võib kohus tunnistada eraelu puutumata rikkumiseks ka 2. lõikes nimetatud tegevuse, millega seadusliku aluseta või isiku tahte vastaselt kahjustatakse tema eraelu. Selliseks eraelu puutumata rikkumiseks on kohtuistungil materjalide põhjal hageja eraelu puudutavate intiimsete andmete avaldamine ajakirjanduses. Eesti ajakirjanduseetika koodeksi p 4.9 sätestab põhimõtte, et inimese eraelu puutumata rikkumata materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles inimese õiguse privaatsusele. Antud juhul avalikkuse huvid hageja eraelu kaitset kui põhiseaduse §-ga 26 garanteeritud põhiõigust üles ei kaalu. Kriminaalasja episoodide, nende toimepanemise asjaolude kirjeldamise, samuti konkreetsete faktide esitamise tõttu ning regiooni suurust ja protsessiosaliste eesnime ja perekonnanime esitäre kasutamist arvestades on hageja artikli põhjal kergesti identifitseeritav.

Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused

5. Viru Ringkonnakohtus jättis 4. juunil 2002. a maakohtu otsuse muutmata. Apellatsioonkaebuse väide selle kohta, et vastavalt TsÜS § 24 lg-le 1 on moraalne kahju hüvitamise nõude esitamine võimalik üksnes koos eraelu puutumata rikkumise lõpetamise nõudega, ei anna alust maakohtu otsuse tühistamiseks.

Isikliku õiguse kaitseks esitatud hagi lahendamisel tuleb kohtul silmas pidada, et moraalne kahju mõistel on kaks väärtushinnangulist aspekti – isiklik ja ühiskondlik. Mis tahes isikliku õiguse rikkumine kahjustab inimese psüühilist tegevust ja psüühilist seisundit. Moraalne kahju (õigustamatud kannatused) olemasolu selles tähenduses eeldatakse, kuna isikliku õiguse rikkumise tagajärge – muudatuste tekkimist ja nende suurust inimese psüühikas – ei ole võimalik objektiivselt mõõta ega väljendada. Seetõttu ei saa hageja kahju tekkimist käsitletud tähenduses tõendada ühegi menetlusseadustikus nimetatud tõendiga. Hageja peab tõendama eraellu sekkumise fakti.

Kostja väide, et artiklis kajastatud kuritegu on Eesti Vabariigis suure esinemissagedusega ning artikli põhjal ei ole hageja identifitseerimine võimalik, ei põhine tsiviilasja materjalidel. Ringkonnakohtus nõustus maakohtu põhjendusega, et hageja on artikli alusel kergesti identifitseeritav.

Apellatsioonikohtus leidis, et kriminaalasjas tehtud kohtuotsusega mõisteti kuritegu juba avalikult hukka ja seetõttu puudus vajadus kajastada ajakirjanduses raske isikuvastase kuriteo asjaolusid ja kannatanu isikut. Pressil on kohustus ja õigus levitada teavet üldist huvi pakkuvates küsimustes, kuid sellega ei tohi põhjustada põhjendamatu kannatusi. Isiku eraelu kajastamine massiteabevahendis on tema eraellu sekkumine ega saa olla avalikkuse põhjendatud huvi objektiks. Kostja ei teavitanud kannatanut tema eraelu kajastamisest pressis ega küsinud ka tema nõusolekut.

Kostja viide sellele, et Eesti ajakirjanduseetika koodeks ei ole seadus ja kohaldamisele ei kuulu ning et Eesti Vabariigis toimub sisuliselt ajakirjanduse eneseregulatsioon, ei anna alust kohtuotsuse tühistamiseks.

Asjaosaliste põhjendused

6. Kostja palub kassatsioonkaebuses tühistada appellatsioonikohtu otsuse ja saata asi samale appellatsioonikohtule uueks läbivaatamiseks.

Ringkonnakohtus ei ole arvestanud, et moraalne kahju nõude rahuldamiseks TsÜS § 172 alusel peavad olema tuvastatud lepinguvälise kohustise tekkimise eeldused. Selleks, et isik saaks nõuda eraelu puutumata rikkumisega tekitatud moraalne kahju hüvitamist, peab ta tõendama kahju olemasolu, kahju tekkinud teo õigusvastasuse ning põhjusliku seose õigusvastase teo ja tekkinud kahju vahel. Otsusest ei selgu, milles seisnes kostja tegevuse õigusvastasus ning milliste tõendite alusel määrati kindlaks kahju olemasolu, kostja tegevuse ja kahju tekkimise vaheline põhjuslik seos. Ringkonnakohtu otsuse kohaselt on artikli avaldamisega tõendatud hagejale kahju tekitamine.

Kohus on jätnud tähelepanuta, et Eesti Vabariigis ei ole ajakirjandusseadust. Riik on aktsepteerinud ajakirjanduse eneseregulatsiooni. Artiklis ei olnud märgitud regiooni, kus artiklis kajastatud sündmused on aset leidnud, toimepandud kuriteod on suure esinemissagedusega ning nimi, mida artiklis kasutati, on Eestis sagelisesinev. Kohtuotsused kuulutatakse avalikult ja need ei ole käsitatavad riikliku saladusena ja seega ei ole neid keelatud avaldada ajakirjanduses. Avalikkuse huvi seotus kuritegudega aitab kaasa kuritegude põhjuste väljaselgitamisele, avastamisele ja nende ennetamisele. Avalikkuse huvile viitamisel peetakse silmas mitte üksnes sõna- ja trükivabadust, vaid ka pressi kohustust avaldada ja avalikkuse õigust saada informatsiooni üldist huvi pakkuvates küsimustes.

Apellatsioonikohtus ei ole arvestanud Riigikohtu seisukohaga, et ainuüksi füüsiline ja hingeline valu ei ole käsitatav moraalne kahju ning viidav PS §-s 25 nimetatud moraalne kahju alla. Füüsilisi ja hingelisi kannatusi põhjustas hagejale raske isikuvastane kuritegu, mitte avaldatud artikkel.

Ringkonnakohtus on rikkunud protsessiõigusnorme: ei ole andnud hinnangut kõigile esitatud tõenditele ega ole järginud nõuet, et kumbki pool peab tõendama oma nõudeid ja vastuväiteid. Ringkonnakohtus ei ole vastanud kostja appellatsioonkaebuse väitele, et maakohtus on kohaldanud Eesti ajakirjanduseetika koodeksit, mis ei ole seadus ega saa olla otsuse materiaalsoõiguslikuks aluseks. Kuna kohus on jätnud põhjendamata hüvitise suuruse, ei ole võimalik kontrollida, kas see on õiglane. Väljamõistetud hüvitis ei ole kooskõlas hüvitise suurusega sama liiki asjade kohtupraktikas.

7. Hageja ei ole kassatsioonkaebusele kirjalikku vastust esitanud.

Tsiviilkolleegiumi seisukoht

8.Kolleegium leiab, et apellatsioonikohtu otsuse tühistamiseks puudub alus.

9.Nõustuda ei saa kassaatori väitega, et apellatsioonikohtu otsusest ei selgu, milles seisnes kostja tegevuse õigusvastatus.

Kohtud on õigesti leidnud, et kommunikatsioonivabadus on demokraatliku ühiskonna toimimise üheks eeltingimuseks ning seadust järgivat ajakirjandust ei tohi piirata ega takistada informatsiooni avaldamisel. Samas ei saa ükski vabadus olla absoluutne. Sõnavabaduse, sealhulgas ajakirjandusliku sõnavabaduse, kasutamisel peab PS § 19 lg-st 2 tulenevalt austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.

Hageja oli kannatanu kriminaalasjas, milles kohtualust süüdistati seksuaalkuritegude toimepanemises. PS § 24 lg 3 kohaselt võib kohus seaduses sätestatud juhtudel ja korras oma istungi kuulutada kinniseks muuhulgas ka eraelu kaitseks. Sama paragrahvi 4. lõikes on tehtud erand ka kohtuotsuse avaliku kuulutamise nõudest juhuks, kui alaealise, abielupoole või kannatanu huvid nõuavad teisiti. Kriminaalmenetluse koodeksi § 17 lg 2 p 2 järgi võib kohus eraelu kaitseks kuulutada kohtuistungit kinniseks ja jätta sama paragrahvi lg-st 5 tulenevalt kohtuotsuse avalikult välja kuulutamata. Vaidlust ei ole selles, et kriminaalasja arutati kinnisel kohtuistungil. Samas ei selgu maakohtu ega ringkonnakohtu otsustest, kas kohtuotsus kriminaalasjas kuulutati avalikult või mitte. Kolleegium on seisukohal, et isegi siis, kui kohtuotsus kuulutati avalikult, ei tähenda see iseenesest veel õigustust teha ajakirjanduse kaudu kohtuotsus avalikkusele kättesaadavaks viisil, mis võimaldab kuriteos kannatanu identifitseerimist.

Käsitletavas artiklis avalikustati kannatanu eesnimi ja perekonnanime esitäh. Arvestades Jõhvi kui väikelinnaga, on kohtud õigesti leidnud, et kohtuotsuse täpne refereering (kontekst) koos kannatanu eesnimi ja perekonnanime esitähaga võimaldas tema identifitseerimist. Sellega rikuti PS §-st 26 lähtuvat eraellu sekkumise keeldu. Kostja väitel oli artikli ülesandeks avalikkuse huvi rahuldamine, kuritegude põhjuste väljaselgitamine, kuritegude avastamine ja kuritegude ennetamine. Kuid kostja ei ole kassatsioonkaebuses ega varasemas kohtumenetluses esitanud põhjendust, mil viisil kuriteo asjaolude täpne kirjeldus (millist vägivalda kasutades ja kuidas kuriteo toime pandi) seonduv nimetatud eesmärkide saavutamiseks. Seetõttu ei ole artikli avaldamine avaliku huviga õigustatav.

Vastavalt TsÜS § 24 lg-le 1 on isikul õigus nõuda tema eraelu puutumata rikkumise lõpetamist ning rikkumisega tekitatud moraalse ja varalise kahju hüvitamist. Eraellu õigusvastasel sekkumisel on kaitsevahenditeks seega: 1) eraelu puutumata rikkumise lõpetamise (korduval või kestval sekkumisel) nõue; 2) eraelu puutumata rikkumisega tekitatud moraalse ja/või varalise kahju hüvitamise nõue. Kannatanu õiguste efektiivse kaitse tagamiseks peab ta saama moraalse ja/või varalise kahju hüvitamise nõude esitada nii korduva või kestva sekkumise kui ühekordse lõpetatud sekkumise juhul.

TsÜS § 24 lg 3 kohaselt võib kohus tunnistada eraelu puutumata rikkumiseks tegevuse, millega seadusliku aluseta või isiku tahte vastaselt kahjustatakse tema eraelu. Kostja ei ole hagejalt küsinud nõusolekut teda puudutavate eraeluliste andmete avaldamiseks ega artiklis tema eesnimi kasutamiseks. Seega on hageja eraellu sekkumine toimunud tema tahte vastaselt. Võtnud arvesse, et kostjal puudusid hageja eraellu sekkumist õigustavad asjaolud, tunnistab kohus põhjendatult artikli avaldamise hageja eraelu puutumata rikkumiseks (õigusvastaseks).

10.Kohus on moraalse kahju olemasolu põhjendamisel järginud TsÜS § 172 lg-s 3 sätestatud nõuet: isiklike õiguste rikkumise tuvastamisel otsustada asjaolude kohaselt, kas sellega on tekitatud moraalselt kahju. Ringkonnakohtu otsuse järeldus moraalse kahju tekitamises rajaneb nii tõendite hindamise tulemusena tuvastatud asjaoludel kui nendel asjaoludel, mille esinemist eraelu puutumata rikkumise korral eeldatakse. Seda on ringkonnakohus oma otsuses ka piisavalt põhjendanud.

Kassaatori seisukoht, et apellatsioonikohus pidi otsuse tegemisel arvestama Riigikohtu seisukohaga, mille kohaselt ainuüksi füüsilise ja hingeline valu ei ole käsitatav moraalse kahjuna ning viidav PS §-s 25 nimetatud moraalse kahju alla, ei ole õige. Sellele seisukohale asus Riigikohtu tsiviilkolleegium 12. detsembri 1996. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-111-96, käsitledes kehavigastuse õigusvastase tekitamisega põhjustatud moraalse kahju hüvitamist. Erinevalt kehavigastusest tingitud moraalsest kahjust, sätestas 1. juulini 2002. a kehtinud tsiviilseadustiku üldosa seadus aluse nõuda eraelu puutumata rikkumisega tekitatud moraalse kahju hüvitamist. Juba ainuüksi sellest erinevusest tulenevalt ei saa Riigikohtu eelmainitud seisukohta laiendada eraelu puutumata rikkumisega tekitatud moraalse kahju hüvitamise nõudele. Tuvastades, et hageja isiku identifitseerimist võimaldanud artikli avaldamine tõi temale kaasa uusi õigustamatuid kannatusi ning psüühilise heaolu languse, on kohtud õigesti leidnud, et kostja tegevus tekitas hagejale moraalselt kahju.

11.Põhjendatud ei ole kassatsioonkaebuse väited protsessiõiguse normide rikkumise kohta. Nõustudes esimese astme kohtu järeldustega ning jättes kohtuotsuse muutmata, ei pidanud apellatsioonikohus TsMS § 330 lg-st 5 tulenevalt kordama maakohu põhjendusi ega analüüsima nende aluseks olevaid tõendeid. Hüvitise suuruse määramisel arvestas maakohus avaldatud teabe iseloomuga (kuritegude toimepanemise asjaolude kirjeldamine,

konkreetsete faktide esitamine ja kannatanu eesnime ja perekonnanime esitäre kasutamine) ning leidis, et rikutud on hageja põhiseaduslikku õigust eraelu puutumatusel, mille eest mõistlik ja õiglane hüvitis on 200 000 krooni. Ringkonnakohus nõustus maakohu järeldusega. Arvestades moraalse kahju tekitamise asjaolusid, on see hüvitis mõistlikkuse piirides.

Protsessiõigusnormi rikkumiseks ei saa lugeda seda, et ringkonnakohus jättis vastamata kostja apellatsioonkaebuse väitele maakohu otsuse tegemisel Eesti ajakirjanduseetika koodeksi kohaldamisest. Maakohu otsusest nähtuvalt on kohus hagi osalisel rahuldamisel kohaldanud PS § 26, TsÜS § 24 ja § 172. Maakohus on leidnud, et hageja privaatsusse sekkumine ei ole õigustatav avalikkuse huviga. Kohus pidas seda sekkumist hageja eraelu puutumatus rikkumiseks PS § 26 mõttes, osundades ühtlasi Eesti ajakirjanduseetika koodeksi reeglile, mille kohaselt inimese eraelu puutumatus rikkuvaid materjale avaldatakse vaid juhul, kui avalikkuse huvid kaaluvad üles tema õiguse privaatsusele. Sellega ei ole kohus aga ajakirjanduseetika koodeksi nimetatud reeglit kohaldanud seaduse sätena, vaid on üksnes tuvastanud asjaolu, et artikli avaldamine ei olnud selle reeglina kooskõlas.

V. KÕVE

L. LAARMAA

J. LUIK